

Prövning av barnets bästa av översiktsplan för Strängnäs kommun

Beskriv ärendet eller frågan med utgångspunkt i barns bästa.

Översiktsplanen för Strängnäs kommun visar den politiska viljan och lägger grunden för den framtida mark- och vattenanvändningen inom kommunen. Syftet är att långsiktigt bidra till en ekologisk, social och ekonomisk hållbar mark- och vattenanvändning. Många frågor berör därför barnets bästa. Barnets bästa kan i några fall vara motstående och behöver prövas mot andra väsentliga samhällsintressen.

Viken lagstiftning är relevant för frågan som ska prövas?

Plan- och bygglagen¹

1 kap. Syfte, innehåll och definitioner

1 § I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

2 kap. Allmänna och enskilda intressen

3 § ”Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja”

” 2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper...”

5 § ”Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till

1. människors hälsa och säkerhet...”

6 §

”7. möjligheter för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda området”

7 § ”Vid planläggning enligt denna lag ska hänsyn tas till behovet av att det inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse finns

1. gator och vägar,
2. torg,
3. parker och andra grönområden,
4. lämpliga platser för lek, motion och annan utevistelse, och
5. möjligheter att anordna en rimlig samhällsservice och kommersiell service.”

3 kap. Översiktsplan

6 § ”Översiktsplanen ska utformas så att innebörden av den tydligt framgår.”

8 § När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse för bedömningen av förslaget.”

Vilka artiklar i barnkonventionen ska beaktas?

Följande artiklar i barnkonventionenⁱⁱ bedöms ha en koppling till översiktsplaneringen och är därmed aktuella för en prövning:

- Art. 2 Skydd mot diskriminering
- Art. 3 Barnets bästa
- Art. 6 Rätt till liv, överlevnad och utveckling
- Art. 12 Åsiktsfrihet, delaktighet och rätten att bli hörd
- Art. 23 Barn med funktionsnedsättning
- Art. 24 Hälsa- och sjukvård
- Art. 27 Rätt till skälig levnadsstandard
- Art. 28 Rätt till utbildning
- Art. 31 Vila och fritid

Analys av översiktsplanens hänsynstagande till aktuella artiklar i barnkonventionen

Under respektive artikel från Barnkonventionen finns lagtext och text om aktuell forskning om barn i samhällsplaneringen, detta för att läsaren ska få en ökad förståelse för vad bedömningen utgår ifrån. Sedan finns relevant text från översiktsplanen samt bedömning utifrån barnperspektivet. Bedömningen under varje artikel är kursiverad. Figurerna visar på ett tydligt sätt hur väl översiktsplanen uppfyller respektive artikel.

översiktsplanen uppfyller väl artikeln

översiktsplanen uppfyller delvis artikeln

översiktsplanen uppfyller inte artikeln

Art. 2 Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.

I Plan och bygglagen (SFS 2010:900) kap. 1 § 1 fastställs att planläggning av mark ska göras på en sådant sätt att samhällsutvecklingen främjas och att jämlika och goda sociala levnadsförhållanden tillgodoses. Vidare ska åtgärder för tillgänglighet tas för att varje individ enligt Diskrimineringslagen (SFS 2008:567) 1 kap. § 4 ska hamna i en jämförbar situation som personer utan funktionsnedsättningⁱⁱⁱ.

Text från öp och bedömning

Inriktningen för bostadsplaneringen är boende för alla, i ett hållbart växande Strängnäs, där människor kan mötas, vara aktiva och trivas. Strängnäs kommun ska säkerställa bostadsbyggnation samt en god bebyggd miljö i attraktiva hållbara levnadsmiljöer för kommuninvånarna, oavsett ålder, kön, etnicitet eller funktionsvariation. Utbudet av olika upplåtelseformer och bostadstyper ska balanseras mot hushållens behov. Hållbar tillväxt innefattar att kommunens service, i form av skolor och äldreomsorg följer och anpassas till utvecklingen.

Bedömningen är att kommunen är medveten om vikten av jämlika och goda sociala levnadsförhållanden. Kommunen belyser alla diskrimineringsgrunderna.

Art. 3 Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Tillgänglighet för barn handlar om den demokratiska rätten att kunna röra sig fritt och kunna verka i samhället. Barn, särskilt upp till tolv år, har sämre förmåga än vuxna att avläsa de situationer som kan krävas i trafikerade miljöer för att undvika olyckor. Därför spelar det stor roll för barns självständiga rörelse om det finns sammanhängande gång- och cykelbanor med säkra korsningar och passager över större vägar. ^{iv}

Trånga miljöer med mycket människor kan ge stresspåslag, aggressivitet, ångest, försämrad minnesfunktion, försämrad inlärning och känslomässig- och fysisk hyperaktivitet. För att undvika trängsel och obehag behöver förskolans och skolans utomhusmiljöer vara dimensionerade, placerade och utformade så att de är rymliga i förhållande till antalet personer som ska använda dem samtidigt.

Vid planering av skolmiljöer är överblick och orientering centrala för barnets känsla av trygghet och förutsägbarhet. Utomhus behöver det finnas en balans mellan trygga platser med vuxenkontakt och möjlighet till avskildhet. Ändamålsenlig belysning gör utemiljön trygg och användbar under en större del av dygnet, även efter att förskole- och skolverksamheten är slut för dagen. ^v

Text från öp och bedömning

I översiktsplanens inledande kapitel finns delar av barnkonventionen citerad. Det står sedan att barnets bästa alltid ska utredas tidigt inför åtgärder och beslut som medför förändring/utveckling som berör barn direkt eller indirekt.

Bedömningen är att barn inte har hörts i processen med att ta fram en reviderad översiktsplan. Däremot har barn hörts i samband med framtagande av ÖP 2014 som den reviderade översiktsplanen utgår från. Att barn inte hörts i

samband med revideringen försvårar bedömningen av om kommunen har tagit hänsyn till barnets bästa. Bedömningen av barnets bästa vilar nu på vad vuxna känner till om vad som är bra för barn. Det blir viktigt att som planeras involvera barn i arbetet med fördjupning av översiktsplanen och efterföljande planering för att få en vidgad kunskap och ett vidgat perspektiv.

Kommunens utvecklingsstrategi är att befolkningstillväxten framför allt ska ske genom att i huvudsak koncentrera ny bebyggelse till Strängnäs stad, Mariefred-Marielund/Läggesta-Åkers styckebruk och Stallarholmen. Strängnäs attraktivitet för boende ska förädlas utifrån utveckling av nuvarande orsidentiteter och förstärkas genom fler bostäder i attraktiva lägen.

I utvecklingsinriktningen och fokusområden är stort fokus på hållbart vardagsresande där fler väljer att gå, cykla och åka kollektivt. Kommunen strävar efter 15-minutersstaden vilket innebär att invånare i tätorter och städer ges tillgång till stadslivsupplevelser (så som bostäder, arbetsplatser, matställen, parker, handel och platser för nöjen och rekreation) inom en kvarts resa från hemmet genom att gå eller cykla. Utbyggnaden av tätorter ska företrädesvis ske inom en 3–5 km zon runt stationslägen och genom kompletteringsbebyggelse inom befintliga bebyggelsestrukturer. Detta innebär nyttjande av befintliga samhällsinvesteringar bland annat service och anläggningar samt hållbara färdssätt, där cykel och kollektivtrafik utgör merparten av resorna.

Bedömningen är att genom en koncentration av bebyggelse till större orter med god tillgång till kollektivtrafik underlättas barns vardagsliv och möjlighet att ta sig till och från skolan, olika aktiviteter och service på ett självständigt sätt. Vid planering av ny bebyggelse på Stallarholmen är det viktigt att se över gång- och cykelvägar och kollektivtrafik så att barn självständigt kan röra sig vilket har tydliggjorts i översiktsplanen, bland annat vad gäller trygga skolvägar i orterna.

Översiktsplanens utvecklingsstrategi ”koppla samman kommunens delar/samhällen” tar upp att de offentliga miljöerna måste utformas på sätt som gör det mer lockande att gå och använda cykeln för vardagsresor, inte bara inom kommunens städer och samhällen utan även mellan dem. Tillgången till trygga gång- och cykelbanor för oskyddade trafikanter är prioriterade inom tätorter, för att där möjliggöra till alternativ till bilen för de kortare resorna, samt till våra resecentrum.

I utvecklingsstrategin ”Främja ett levande och tryggt stadsliv i kommunens centralort” tydliggörs att tillgängligheten för barn och personer med funktionsnedsättning är en särskilt prioriterad fråga. Framkomligheten för gång, cykel och kollektivtrafik ska prioriteras på alla övriga kommunala gator och vägar. Delar av det utrymme som idag i huvudsak disponeras av bilar kan ersättas med utrymme för gående, cyklister och

kollektivtrafik för att erbjuda god tillgänglighet för alla. Stråk som binder ihop stads- och kommundelar där en stor mängd användare kan tänkas få nytta av åtgärden bör prioriteras vid utveckling av gång- och cykelnätet. Kommunen ska även verka för att binda samman cykelnätet inom våra tätorter för att skapa en god tillgänglighet för oskyddade trafikanter.

Bedömningen är att det är bra för barn om fler vuxna väljer bort bilen som transportmedel. Det blir bättre trafiksäkerhet för barnen med färre bilar i rörelse och barnen kan ges större rörelsefrihet. Det blir även mindre buller och luftföroreningar vilket annars drabbar barn mer än vuxna.

Ett annat av översiktsplanens ställningstaganden för transportinfrastruktur är att "Gång- och cykelvägar ska av alla upplevas säkra, trygga, belysta och inbjudande." Cykelnätet ska inom tätorterna vara väl belyst med goda siktförhållanden för att skapa trygghet och kännas inbjudande såväl som vara tillgängliga för alla. För att stärka tryggheten och orienterbarheten ska rörelsestråk så långt som möjligt förläggas i nära anslutning till befolkade platser såsom bostäder, verksamheter och bilvägar. Vegetation längs viktiga gång- och cykelvägar bör även hållas nere, för att inte upplevas otryggt.

Barn tillhör den grupp i samhällsplaneringen som ställer höga krav på orienterbarhet och trygga miljöer varför det är bra att kommunen lyfter dessa frågor i översiktsplanen. I efterföljande planering är det viktigt med riktad dialog med barn om hur de vill att olika platser och stråk ska utvecklas, vilka platser de tycker om och vilka platser de upplever otrygga.

I översiktsplanens ställningstagande för näringsliv, handel och etableringar saknas ett tydligt barnperspektiv. Ställningstagandet där kommunen ska arbeta för att handelscentra koncentreras till utvalda platser som inte ger längre eller fler bilresor bedöms positivt ur ett barnperspektiv då fler antal bilresor skulle innebära risk för barns trygghetsupplevelse. Däremot innebär en förtätning risk för ianspråktagande av mark som används av barn. Det beskrivs dock att: "föreslagen markanvändning inte får innebära betydande negativ påverkan på områden eller objekt som värderas högt med hänsyn till andra allmänna intressen. En mer ingående bedömning av markanvändningens lämplighet ställs krav på i underliggande fördjupningar av översiktsplanen och vid detaljplanarbeten."

Bedömningen är att det nu tydligt framgår vilka allmänna intressen som avses och att det tydliggörs att barnens perspektiv är en viktig del i allmänna intressen.

Art. 6 Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling

Fysisk aktivitet och rörelse är centralt för barns och ungas utveckling och lärande. Storlek och utformning av såväl inomhusmiljön som utomhusmiljön har då en avgörande betydelse. Utemiljön behöver stimulera lek och fantasi, aktivitet och återhämtning, nyfikenhet och lärandet. En bra utemiljö ska fungera för alla barn.

Forskning visar att 3000 kvm är ett minsta mått på gård oavsett storlek på barngrupp. På en gård som är mindre kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov. Boverkets allmänna råd anger en friyta på 30 kvm per barn.^{vi}

Text från öp och bedömning

I fokusområdet ”Forma variationsrika livsmiljöer där möten främjas” tas upp hur viktigt det är med närhet till mötesplatser, upplevelser och kultur. Genom att vi planerar för att komplettera nuvarande utbud, med intressanta platser och stråk för möten, kan Strängnäs bli attraktivare för fler samtidigt som utanförskap och segregation motverkas. Även kommunens naturområden, parker och rekreationsområden samt gemensamma kulturhistoria är viktiga utgångspunkter och beståndsdelar i skapande av olika livsmiljöer i kommunen. Det skapar även goda förutsättningar för en ökad folkhälsa genom närhet till ytor för rekreation, samvaro, lek samt fritid.

Översiktsplanen inkluderar aspekter utifrån barn och ungas tillgång till natur- och grönområden på ett bra sätt. I riktlinjer för *Storlek, närhet och nåbarhet till grönområden* beskrivs att 3-30-300-regeln ska eftersträvas. Enligt riktlinjerna ska det möjliggöras för gröning (0,1-1 hektar grönyta) som kan fungera som lekyta intill bostad. Parker och grönområden på 1-5 hektar inom 300 meter från bostad i tätorter bör eftersträvas med utrymme för lek och enkla umgängesytor. Det ska möjliggöras för stadsdelsparker inom 500-1000 meter från bostad med bland annat plats för lek, enkla umgängesytor och spontanidrott. Riktlinjerna lyfter även att strövområden för tätortsnära rekreation inom 1500 meter från bostad ska eftersträvas.

Bedömningen är att det är bra att bostadsnära grönområden och rekreationsområden nu pekas ut i översiktsplanen och att det är viktigt att i kommande arbete studera hur dessa områden kan utvecklas för att tillgodose behovet för barn i olika kommundelar.

Det finns även riktlinjer för stora opåverkade områden som märkts ut på karta. Dessa belyser att nyetablering av större anläggningar bör undvikas för att inte påverka upplevelsen av de opåverkade områdena.

Bedömningen är att bevara och värna om opåverkade och ostörda områden är viktigt för det rörliga friluftslivet och för barns möjlighet att röra sig obehindrat och uppleva det vilda och tystnad.

I ställningstaganden kopplat till grönområden, parker och stora opåverkade områden står det att kommunen ska verka för ett mångsidigt utbud av rekreativmöjligheter där former som uppmuntrar till aktivitet och rörelse prioriteras.

Bedömningen är att översiktsplanen på ett tydligt sätt tar upp att fysisk aktivitet är särskilt viktigt för barns utveckling och att utemiljön behöver stimulera lek och fantasi, aktivitet och återhämtning, nyfikenhet och lärande.

Ett ställningstagande är att rekreativansläggningar i första hand ska placeras så att en stor del av befolkningen kan ta sig till dessa på cykel eller till fots och/eller med närhet till hållplatser för kollektivtrafiken. Detta anses positivt ur ett barnperspektiv då det uppmuntrar rörelse och kan bidra till att minimera bilanvändandet då miljöer med många motorfordon generellt upplevs otryggt av barn.

Art. 12 Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.

Har barn involverats? Vilka barn har involverats? Vilka barn har inte involverats? Hur har de varit delaktiga? Om barn inte har varit delaktiga, förklara varför. Vilka åsikter har de barn som berörs lyft fram och vilken vikt lägger vi vid barns uttryckta åsikter i ärendet/beslutet?

Text från öp och bedömning

I översiktsplanens inledande delar hänvisas och citeras vissa delar av barnkonventionen. Sedan står det att barnkonventionen innebär bland annat att barn ska involveras i dialogprocesser.

Bedömningen är att det inte har varit någon större dialog med barn vad gäller den reviderade översiktsplanens framtagande. Den dialog som hållits med barn var under samrådet med SKUR (ungdomsrådet). I arbetet med översiktsplan 2014 som revideringen bygger vidare på har barn däremot hörts. Artikel 12 bedöms delvis ha uppfyllts. Att höra barn är viktigt för att kunna bedöma barnets bästa. Dialog med barn bör hållas i samband med fördjupningar av översiktsplaner och efterföljande planeringsskeden.

Översiktsplanen beskriver att särskild hänsyn ska tas till olika grupper (till socioekonomiska villkor, kön, språk, ålder och eventuella funktionsnedsättningar) vid varje medborgardialog.

Det poängteras att grupper som berörs av planeringsprojekt och är svåra att nå ska prioriteras genom uppsökande arbete.

Under rubriken "Samverkan och dialog med fokus på barn och unga" beskrivs ett kontinuerligt arbete med barnperspektivet i detaljplanearbetet i enlighet med barnkonventionen och befintlig forskning. Det beskrivs att barnchecklistor tas fram i detaljplaneringen där en bedömning av planförslagets påverkan på barn och unga görs. Denna bedömning görs utifrån vuxnas kunskap om barn. Den kan resultera i att barnkonsekvensanalys ska tas fram eller att dialog med barn och unga ska ske.

Bedömningen är att vad som anses påverka barn och unga kan vara svårt för vuxna att avgöra utan att tillfråga barn i området eller i närområdet. Förslag är att alltid genomföra dialog med barn i projekt som rör dem men att omfattningen kan variera. Det har tydliggjorts hur barn och unga ska involveras i samhällsplaneringen i efterföljande planer.

Följande tillvägagångssätt beskrivs i översiktsplanen inkludera barnens perspektiv genom dialog i samhällsutvecklingen:

- Barnombudsmannen
- "Barnens mötesplats" årligen
- Barnkarta
- Ungdomsråd (SKUR)
- Barnens mötesplats

I detaljplaneprocessen finns även riktlinjer för friytor vid förskolor och skolor och bygger på en poängsättning som ska beaktas vid utformning av alla utbildningsverksamheter. Kommunen har även riktlinjer för prövning av barnets bästa i enlighet med lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter som gäller för alla nämnder och förvaltningen i stort.

Kommunens riktlinje säkerställer att alla beslut som påverkar barn och unga beaktar barnets bästa och sätter inriktningen för hela förvaltningen.

Art. 23 Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.

I Plan och bygglag (PBL 2010:900) kap. 1 § 1 fastställs att planläggning av mark ska göras på en sådant sätt att samhällsutvecklingen främjas och att jämlika och goda sociala levnadsförhållanden tillgodoses. Vidare ska åtgärder för tillgänglighet tas för att varje individ enligt Diskrimineringslagen (2008:567) 1 kap. § 4 ska hamna i en jämförbar situation som personer utan funktionsnedsättning.

Personer med funktionsnedsättning kan uppleva olika typer av barriärer som kan begränsa deras dagliga mobilitet. Barriärer kan vara både fysiska hinder som nivåskillnader och andra typer av hinder för individers mobilitet så som miljöer där det är svårt att orientera sig och stressiga miljöer med stora folksamlingar^{vii}.

För att säkerställa likabehandling och utforma skolgården i enlighet med de lagar och riktlinjer som finns kring tillgänglighet och diskriminerande särbehandling bör det finnas tillgänglighetsanpassning som möjliggör att samtliga elever, oavsett funktionell förmåga, kan nyttja skolgården. Det innebär att skolgårdens olika zoner bör utformas på ett sådant sätt att alla barn kan få tillgång till alla zoner.

Text från öp och bedömning

I avsnittet om översiktsplanens utgångspunkter och mål finns funktionshinderperspektivet med sammanfattning av funktionshinderpolitiken. I Strängnäs kommun sätts inriktningen för tillgänglighet i en tillgänglighetsstrategi som inom kort kommer att uppdateras.

Kommunen tydliggör följande inriktning för den fysiska planeringen, vilket är bra utifrån barnperspektivet och att funktionshindrade barn ska få samma möjligheter som andra barn.

- Kommunen verkar för att det finns en god tillgång till fysiska aktiviteter, spontana som organiserade, för att personer med funktionsnedsättning ska kunna bibehålla och stärka sina färdigheter och hälsa.
- Kommunen arbetar för att undanröja enkelt avhjälpta hinder i den fysiska miljön.

- Kommunen arbetar för att öka tillgängligheten och tryggheten i kommunens transportsystem och inom kollektivtrafiken.

Ett ställningstagande belyser att kommunala rekreationsanläggningar ska utformas med tanke på tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning och att målsättningarna i kommunens tillgänglighetsplan ska eftersträvas.

Bedömningen är att översiktsplanen på ett tydligt sätt tar upp riktlinjer för friytor vid förskolor och skolor. Översiktsplanen är tydlig vad gäller mötesplatser lekplatser och lekmiljöer och funktionshinderades möjlighet att använda dessa.

Art. 24 Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.

Barn är särskilt känsliga för luftföroreningar. Barn växer snabbt, vilket gör dem extra känsliga för hälsoeffekter. Gränsvärden som miljö kvalitetsnormer syftar till ett absolut tak för att undvika en oacceptabel nivå av luftföroreningar. Vid planering av miljöer där barn kommer att vistas stadigvarande bör man utgå från de nivåer som anges inom miljö kvalitetsmålet Frisk luft.

Barn tillbringar en stor del av sin barndom i bostadsområdet, skolan och förskolan. Miljön ute och inne har stor betydelse för barnens utveckling och lärande, deras sociala kontakter med jämnåriga och vuxna och deras hälsa och trygghet. Buller kan innebära kroniska effekter för barns kognitiva utveckling, minne och läsförmåga.^{viii}

Barn betraktas som en särskild riskgrupp för hörselskador.^{ix}

Gröna och naturliga miljöer erbjuder varierande och sinnrika platser som gynnar barns utveckling.

Närheten och tillgängligheten till ett grönområde har en stor betydelse för användningen och därmed de positiva hälsoeffekterna. Om grönområdet ligger längre än 300 meter från bostaden minskar användningen snabbt. Minskningen gäller både mätt via antal besök och via antal minuter man vistas ute i grönområden per vecka. För barn, personer med

*funktionsnedsättning och äldre kan avståndet behöva vara ännu kortare än 300 meter.
Förutom närheten har också tillgängligheten till områdena betydelse, det vill säga om det finns säkra och trygga vägar dit. Även kvaliteten på utemiljön, det vill säga upplevelsevärden och användningsmöjligheter har stor betydelse.^x*

Barn har mycket solkänslig hud. Allt för mycket sol i unga år kan leda till hudförändringar i vuxen ålder och cancer. Det är därför viktigt att planera barns utemiljöer så att det finns en variation av ytor med skugga och sol. Enligt Boverkets allmänna råd (BFS 2015:1)^{xi} bör friyta vid förskola och skola kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden. I råden påpekas att slagskugga från byggnad inte är en acceptabel lösning på UV-problematiken, då det skapar otrivsamma vistelseytor under stora delar av året. Grönnska som består av högre växter på gården gör det möjligt för barn att vistas utomhus i lagom mängd UV-strålning. Finns det redan uppvuxna träd eller buskar är dessa värdefulla och bör skyddas. Saknas skuggande vegetation kan byggda konstruktioner som en pergola eller en uppspänd segelduk vara bra alternativ. Platser där barn och unga sitter still länge bör prioriteras och åtgärdas i första hand.

Text från öp och bedömning

I avsnittet om översiktsplanens utgångspunkter och mål sammanfattas de folkhälsopolitiska målen och följande bedöms enligt kommunen vara av extra stor vikt att beakta och berör barn: det tidiga livets villkor, boende och närmiljö, kontroll, inflytande och delaktighet.

Bedömningen är att det är bra att kommunen prioriterat de mål som rör barn.

I översiktsplanens avsnitt om hållbarhet står följande om social hållbarhet: Alla i Strängnäs ska ha god tillgång till attraktiva rekreativmiljöer och möjligheter till rörelse i vardagen. Både den nära vardagsnaturen och de större grönområdena med rum för friluftsliv är av stor vikt för människors hälsa. Grönstrukturen behöver innehålla en variation av kvaliteter.

Bedömningen är att det följer vad forskningen anser är viktigt för barn. Översiktsplanens utvecklingsinriktning och förslag till mark- och vattenanvändning har nu tydliggjorts i text och kartor vad gäller

grönstrukturens utveckling och utveckling av de rekreativa värdena. De tätortsnära grönområdena är särskilt viktiga för barn. Det är viktigt med fortsatt arbete med de tätortsnära grönområdena i grönplanen.

I översiktsplanen står att den vardagsnära naturen och friytor som är viktiga för folkhälsan, ska stärkas genom att kommande år fördjupa perspektivet i kommunens grönplaner och fördjupade översiktsplaner och där utveckla det rekreativa perspektivet. Detta är viktigt då avståndet och tillgängligheten till ett område spelar stor roll för människors möjlighet att besöka det. Kommunala riktlinjer för friytor ska utredas under kommande år.

För barns hälsa är detta särskilt viktigt i anslutning till fritidshem, grundskolor och förskolor som också beaktas genom att följa kommunens egna riktlinjer för friytor vid förskolor och skolor. Kommunen ska även verka för att det finns en god tillgång till fysiska aktiviteter, spontana som organiserade, för att alla invånare inklusive de för invånare med funktionsnedsättning för att våra invånare kunna bibehålla och stärka sina färdigheter och hälsa.

I översiktsplanen framgår att Boverkets allmänna råd för friytor och goda utemiljöer ska följas som en grund.

Bedömningen är att i översiktsplanen läggs stor vikt vid vardagsnära natur och friytor vilket är särskilt viktigt för barn. Detta då deras vardagsmiljöer och närområde är viktiga för deras utveckling. Arbetet med bostadsnära natur och tätortsnära natur bör fortsätta i grönplanen.

I översiktsplanens avsnitt om social hållbarhet står att det är av största vikt att den fysiska miljön i Strängnäs har hälsosamma ljudnivåer samt bra luft- och vattenkvalitet.

I avsnittet om miljö hälsa och säkerhet i översiktsplanens del 2 tydliggörs att särskild hänsyn ska tas till barn vad gäller luftföroreningar, buller och radon.

Bedömningen är att det nu finns ett tydligt barnperspektiv vad gäller radon, luftföroreningar och buller i översiktsplanen och att kommunen ställer högre krav på hänsyn till barns hälsa.

Art. 27 Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.

Varierat utbud i hela kommunen på olika orter.

Text från öp och bedömning

I utvecklingsinriktningen och fokusområdet Attraktivt och hållbart växande Strängnäs med vidareutvecklande av kommunens identitet som Mälarkommun tas upp att Strängnäs kommun ska vara attraktivt för boende och förädlas utifrån utveckling av nuvarande ortsidentiteter samt förstärkas genom fler bostäder i attraktiva lägen. Det ska finnas en variation mellan olika bostads- och ägandeformer i samtliga kommundelar. Kring stationsnära lägen ska andelen flerbostadshus med hyres- och bostadsrätter vara dominerande. Ett brett utbud av bostäder, där nuvarande fördelning på upplåtelseformer utvecklas efter orternas karaktär och hushållens behov, möjliggör för många att kunna bo i kommunen. En god variation av boendeformer inom bostadsområden motverkar segregation då det möjliggör för människor med olika förutsättningar att bosätta sig på olika ställen inom kommunen och i olika områden inom tätorterna. Bostadsområdena ska vara trygga, säkra, tillgängliga och hälsofrämjande.

Bedömningen är att det är bra att barn med olika socioekonomisk bakgrund får möjlighet till boende och att det är bra att barn med olika socioekonomisk bakgrund kan mötas i vardagen i skolor och på fritiden. Att flerfamiljshus prioriteras i stationsnära lägen är positivt då familjer med sämre socioekonomiska förutsättningar då får tillgång till bra kollektivtrafik.

Art. 28 Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla.

Alla elever har rätt till en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero (5 kap. 3 § skollagen (2010:800)).^{xii}

Text från öp och bedömning

Översiktsplanens inriktning är att skolor och förskolor planeras i större enheter.

Bedömningen är att för äldre barn från och med högstadiet och uppåt kan större enheter vara att föredra då ungdomar behöver fler personer att socialisera med. Vad gäller yngre barn och barn med funktionsnedsättning och funktionsvariation är mindre enheter att föredra för att skapa överblickbarhet och en trygg miljö. Få större enheter kan innebära att barn får längre skolvägar än de skulle ha med fler mindre enheter. Det är viktigt att säkerställa att barnen kan ta sig på ett tryggt sätt till och från skolan.

Frågan om lokalisering av förskola och skola ska göras redan på strategisk nivå för större enheter och för mindre enheter förordas bostadsnära etableringar vilket är positivt för att förkorta skolvägen för barn och unga.

Ett ställningstagande för landsbygderna är att kommunen ska "Främja möjligheterna att bo, arbeta och verka i landsbygderna" där en inriktning är att den största utvecklingen ska ske vid utpekade noder och stråk (se Strängnäs kommuns utvecklingsstrategi.) Här beskrivs att kommunen ska verka för en god kollektivtrafik i landsbygderna och att en linjeläggning av skolskjutsar kan vara ett medel för det.

Bedömningen är att kollektivtrafik är en förutsättning för tillgänglig grundskola för barn på landsbygden och att det är viktigt att kommunen påverkar så att det satsas på kollektivtrafiken.

Översiktsplanens ställningstagande för transportinfrastruktur är att "Prioritera säkra skolvägar för skolungdomar, för att öka möjligheterna till gång och cykel till kommunens skolor och idrottsanläggningar". Vid detta står att en specifik målgrupp som bör beaktas är skolungdomar, vilket kräver att kommunen säkerställer att det finns säkra gång- och cykelvägar till områden med många skolor. *Säkra skolvägar kan minska behov av skjuts för de som bor inom gång- och cykelavstånd till skolan och går i linje med kommunens prioriteringsordning av trafikslag.* Det beskrivs även att trygga gång- och cykelvägar till kommunens idrottsanläggningar är viktiga att prioritera för ökad tillgänglighet för oskyddade trafikanter.

Bedömningen är att för barn på landsbygden som har långt till skola är satsningar på kollektivtrafiken extra viktig för att kunna få ökad rörlighet vilket också tas upp i översiktsplanen under avsnitt om Stallarholmen. Det är bra att kommunen satsar på säkra skolvägar i tätorterna.

I översiktsplanen anges att cykelnätet inom tätorterna ska vara väl belyst med goda siktförhållanden för att skapa trygghet och kännas inbjudande såväl som vara tillgängliga för alla. Enligt översiktsplanen bör rörelsestråk förläggas i nära anslutning till befolkade platser och vegetation längs viktiga gång- och cykelvägar bör även hållas nere, för att inte upplevas otryggt.

Bedömningen är att översiktsplanens ställningstaganden är tydliga över hur barn och ungas tillgänglighet och trygghet tillgodoses.

I översiktsplanen anges ställningstagandet för långsiktig lokalplanering att säkerställa att behov av mark för utbildnings- och omsorgsfunktioner tillgodoses vid arbeten med fördjupningar av översiktsplanen och större programområden/detaljplaner.

Bedömningen är om större enheter behandlas på ett strategiskt stadium i fördjupningar av översiktsplanen eller i program för detaljplaner och om bostadsnära etableringar görs som komplement till större enheter är det positivt utifrån ett barnperspektiv.

Art. 31 Barn har rätt till lek, vila och fritid.

Barn, särskilt i förskoleåldern, leker främst på lekplatser eller på grönytor nära hemmet eller förskolan. De är mycket känsliga för trafikbarriärer. När barnen börjar gå i skolan blir utemiljöerna i anslutning till skolan mycket viktiga och i synnerhet barn i åldrarna 10-12 år vistas mycket utomhus.^{xiii}

Dessa områden blir därför en av barnets främsta uppväxtmiljöer och har stor betydelse för deras utveckling och villkor. Rörelsefrihet, tillgänglighet och säkerhet är tre nyckelord som är centrala för barn och unga i den fysiska planeringen. Placeringen av skolor, förskolor, bostäder, naturmiljöer, parker, torg och andra offentliga rum i förhållande till varandra får därför stor betydelse för den utsträckning barnen kan röra sig fritt och självständigt ^{xiv}

Generellt är närmiljön viktig för alla barn^{xv} och tillgången till bra platser utomhus är avgörande för att barn ska vistas ute.^{xvi} Närmiljön växer sedan i omfång desto äldre barnen blir både genom att barnen utvecklas själva och kan ta sig längre bort från hemmet/skolan men även för att föräldrarnas oro för barnen, och då i synnerhet avseende trafik, minskar.

Naturlig utemiljö är mer gynnsam än innemiljö och planerad iordningställd utemiljö^{xvii}

Barnen själva föredrar även en närmiljö som är varierad och som ger möjlighet till spontan lek parallellt med möjlighet till social gemenskap och att de känner att de själva kan röra sig i området. Barn vill ha tillgång till hela stadsmiljön och inte enbart platser anvisade för barn. ^{xviii}Dessa skäl motiverar att skapa miljöer där olika former av lek likväl som säkra passager över exempelvis bilvägar så att barnen får största möjliga rörelseyta. Barn har inte bara behov av utvecklande miljöer utan även rätt till det. ^{xix}

Text från öp och bedömning

I översiktsplanens ställningstaganden angående samhällsservice och mötesplatser anges att utgångspunkten är att sträva efter UN Habitats rekommendationer där minst 15% av markanvändningen möjliggörs för offentliga friytor. Av detta bör minst två tredjedelar bestå av park eller natur.

I översiktsplanen finns nu riktlinjer för friytor vid förskolor och riktlinjer för närhet till lekplatser med olika funktioner.

Bedömningen är att Strängnäs har hög ambition vad gäller offentliga friytor och att det är bra för barn, och särskilt barn i familjer som har låg socioekonomisk standard och är trångbodda. Det är bra att det nu finns riktlinjer för friytor vid förskolor och riktlinjer för närhet till lekplatser med olika funktioner.

Inom samma ställningstagande om samhällsservice och mötesplatser anges att i alla åtgärder som rör barn och unga ska barnets bästa prioriteras och vara vägledande, detta genom att i tidigt skede utredas och prövas i varje beslut som rör barn och unga. I avsnittet om planeringsprocesser, genomförande och uppföljning under avsnittet dialog och samverkan står hur detta ska gå till.

Bedömningen är att det nu finns en tydligare beskrivning av hur barn och unga ska involveras framöver.

Genom att använda Strängnäs läge och naturliga förutsättningar skapas goda boendemiljöer och en meningsfull fritid. En god bebyggd miljö innefattar i Strängnäs en nära tillgång till naturområden och parker för rekreation samt lek och fritid, vilket ger möjlighet till återhämtning och samvaro. Inriktningen är att tillvarata den kulturhistoriska bebyggelsen, utveckla en god levnadsmiljö i och kring boendet samt dra fördel av Mälarens vatten.

Bedömningen är att tillvarata naturområden för rekreation och lek samt kulturhistoriska miljöer skapar identitet och stolthet vilket är bra för barn.

I översiktsplanen beskrivs hur fritidsgårdarna i kommunen är och ska vara en plats där barn och unga kan upptäcka och utveckla sina intressen och sin kreativitet. Det står att det på fritidsgården möts ungdomar med olika bakgrund, intressen och behov och att det ska finnas plats för alla.

Det är bra att fritidsgårdarnas funktion lyfts fram då det innebär en möjlighet att träffa personer från olika bakgrund tillsammans med trygga vuxna.

Slutsats – vad bedöms vara barnets bästa i ärendet?

Sammantaget visar prövningen av barnets bästa att förslag till översiktsplan för Strängnäs kommun i stor omfattning bedöms vara anpassad till barnets bästa

både vad gäller utvecklingsinriktning och ställningstaganden. Dock har utvecklingsmöjligheter identifierats vilka presenteras under åtgärder och rekommendationer.

Det har inte hållits någon större dialog med barn i samband med revideringen av översiktsplanen. Den dialog som hållits med barn var under samrådet med SKUR (ungdomsrådet). I samband med framtagandet av ÖP 2014 involverades dock barn. I arbetet med fördjupningar av översiktsplanen och i framtida strategiskt arbete bör barn involveras och hänsyn tas till deras åsikter.

Nedan sammanfattas hur väl översiktsplanen uppfyller Barnkonventionens artiklar. Grönt betyder att översiktsplanen väl uppfyller artikeln. Gult betyder att översiktsplanen delvis uppfyller artikeln. Rött betyder att översiktsplanen inte uppfyller artikeln.

Art. 2 Skydd mot diskriminering	
Art. 3 Barnets bästa	
Art. 6 Rätt till liv, överlevnad och utveckling	
Art. 12 Åsiktsfrihet, delaktighet och rätten att bli hörd	
Art. 23 Barn med funktionsnedsättning	
Art. 24 Hälsa- och sjukvård	
Art. 27 Rätt till skälig levnadsstandard	
Art. 28 Rätt till utbildning	
Art. 31 Vila och fritid	

Finns det övriga intressen som behöver beaktas i ärendet?

Barnets bästa behöver vägas mot ekologiska, sociala och ekonomiska hänsyn bland annat genom att ytor behöver avsättas för bostäder, verksamheter, skolor och förskolor, teknisk försörjning och transportsystem.

Väg övriga intressen mot vad som bedömts vara barnets bästa.

Möjlig intressekonflikt har identifierats i förslaget:

Planering för att få en ekonomisk och organisatoriskt väl fungerande utbyggnad av förskolor och skolor och att för barnets bästa få små enheter, närhet och säkra vägar till dessa.

Åtgärder och rekommendationer

Deltagande

- Involvera barn i dialog i olika åldrar för att ta reda på barns behov och önsknings. Deltagande behöver även ske på deras egna villkor och i olika form utifrån barns mognad och förutsättningar.
- Dialog med barn bör göras i samband med fördjupningar av översiktsplan och efterföljande planarbete särskilt vid utveckling av platser och stråk.

Transport

- Översiktsplanens inriktning är att skolor och förskolor planeras i större enheter. Färre större enheter kan innebära att barn får längre skolvägar än de skulle ha med fler mindre enheter. Det är viktigt att säkerställa att barnen kan ta sig på ett tryggt och säkert sätt till och från skolan.

Välmående

- Det är viktigt med fortsatt arbete i grönplanen med grönområdets rekreativa värden för barn.

Slutnoter

- ⁱ SFS 2010:900. *Plan- och bygglag*. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Hämtad 2023-03-10, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900.
- ⁱⁱ Unicef Sverige (2018). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Hämtad 2023-03-10, från https://unicef-porthos-production.s3.eu-west-1.amazonaws.com/slutversion_unicef-bk-booklet_2018.pdf.
- ⁱⁱⁱ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Arbetsmarknadsdepartementet. Hämtad 2023-03-16, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567.
- ^{iv} Nationella trafiksäkerhetsförbundet, hämtad 2023-03-17, från <https://ntf.se/ntf-anser/barn-som-trafikanter/>
- ^v Boverket (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Boverket, maj 2015. Hämtad 2023-03-16, från <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf>.
- ^{vi} Boverket (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Boverket, maj 2015. Hämtad 2023-03-16, från <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf>.
- ^{vii} Stjernborg, (2018); Trafikanalys, 2019
- ^{viii} Boverket (2022). *Din hälsa kan påverkas av buller*. Hämtad 2023-03-16, från <https://www.boverket.se/sv/byggande/forebygg-fel-brister-skador/konsekvensersamhallet/konsekvenser-halsan/Halsa-buller/>.
- ^{ix} Folkhälsomyndigheten (2019). *Hälsoeffekter av buller och höga ljudnivåer*. Artikelnummer: 18070-1. Hämtad 2023-03-20, från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/h/haloeffekter-av-buller-och-hoga-ljudnivaer/>.
- ^x Grahn, P. Stoltz, J. (2021). *Urbana grönområden – indikatorer för hälsa och välbefinnande*. Gröna Fakta 2021:3 på Issuus webbplats
- ^{xi} Boverkets allmänna råd (BFS 2015:1)
- ^{xii} SFS 2010:800. *Skollag*.
- ^{xiii} Socialdepartementet (2005)
- ^{xiv} Eklom och Pelling (2006). (Magisteruppsats). Hämtad 2023-03-20, från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-18402>.
- ^{xv} Kylin, M., Lieberg, M., (2001), Barnperspektiv på utemiljön. *Nordisk arkitekturforskning, volym 2001(1)*, s.63-76.
- ^{xvi} Ståhle A., Sandberg, A. (2002), *Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad: om metoden, dialogen och resultatet*. Stockholm: Stadsbyggnadskontoret.
- ^{xvii} Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A. (red.) (1997). *Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? Utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: MOVIMUM.
- ^{xviii} Heurlin-Norinder, Mia, (2005), *Platser för lek, upplevelser och möten – Om barns rörelsefrihet i fyra bostadsområden*
- ^{xix} Lag 2018:1197 om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.